

SZAKDOLGOZAT

László-Varga Noémi Teréz
Vidékfejlesztési Agrármérnök BSc

Keszthely
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Keszthely Campus
Vidékfejlesztési Agrármérnök Szak

A Közös Agrárpolitika és a magyar mezőgazdaság

Konzulens: Dr. Bánhegyi Gabriella
egyetemi docens

Készítette: László-Varga Noémi Teréz
V7B2YW
levelező

Intézet/Tanszék: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Keszthely

2023

Tartalom

1. Bevezetés és célkitűzés.....	4
2. Anyag és módszer	6
3. Irodalmi áttekintés.....	7
3.1 A Közös Agrárpolitika kialakulása, története.....	7
3.2 KAP reformok 2004-es EU-s csatlakozásunkig	8
3.3 Magyarország mezőgazdasága az EU csatlakozás előtt és az azt követő években	11
3.4 Magyarország csatlakozási tárgyalásainak eredményei	14
3.5 A 2014-2020-ig hatályos agrárpolitika	15
4. Vizsgálati eredmények és értékelésük	19
4.1 A Stratégiai terv.....	20
4.2 Saját vizsgálat.....	24
5. Következtetések és összefoglalás	30
6. Irodalomjegyzék	31

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS

A Közös Agrárpolitika az Európai Unió mezőgazdasággal és vidékfejlesztéssel foglalkozó politikája, mely 1962-ben az első közös pénzügyi eszköze volt az EU-nak.

Kezdeti céljai között volt a biztonságos élelmiszer-előállítás, a mezőgazdasági termelékenység növelése, az árpiacok stabilizálása, a mezőgazdaságból élők életszínvonalának növelése és az, hogy a fogyasztók reális áron juthassanak élelmiszerekhez.

Mára ezek a célok már jelentősen megváltoztak, fontosabb szerepet kapott a klímaváltozás elleni fellépés, a környezetvédelem, a biodiverzitás megőrzése, a generációs megújulás (a fiatalok támogatása), a versenyképesség növelése, az erőviszonyok kiegyenlítése és nem utolsósorban nagyon nagy hangsúlyt fektetnek az állatjóléti kérdésekre. Az Európai Unióban mintegy 10 millió mezőgazdasági üzem létezik, amely 40 millió dolgozó számára jelent megélhetést, így a közös agrárpolitika döntései és intézkedései az EU lakosságának mintegy 10%-ra vannak közvetlen hatással.

A közös agrárpolitika nagy hangsúlyt fektet arra, hogy garantálja az élelmiszerbiztonságot, ezen szabályok pedig a „termőföldtől az asztalig” érvényesek, azaz végigkísérik annak útját.

Fő kérdései között szerepel az, hogy mikor, hogyan és milyen mennyiségű pénzből gazdálkodhatnak a tagállamok, hogy ez a pénzmennyiség mely tagországoktól és milyen formában érkezik, illetve hogy milyen formában tudják majd szétosztani.

A Közös Agrárpolitika minden időszakban olyan kihívásokkal néz szembe, amiket kezelni kell és megoldást találni rájuk. Kezdeti időkben a legnagyobb kihívást az jelentette, hogy legyen elég élelmiszer és az nem mellesleg megfelelő minőségű is legyen, napjainkban pedig szembe kell nézni azzal, hogy a föld növekvő népességet pár évtized múlva ugyanúgy el kell majd látni.

Mindezekkel egyidőben jelen vannak az éghajlatváltozás okozta problémák is, mint pl. a biodiverzitás csökkenése, a talaj- és vízminőség-romlás.

A mai rohamosan fejlődő világunkban olyan nem várt események sorozata nehezíti meg a döntéshozók és a gazdálkodók mindennapjait, mint például a Covid járvány, az orosz-ukrán háború. Bár háborúk eddig is voltak a világtörténelemben, de az agrárpolitika történelmében ilyen mértékű még sosem.

A technikai vívmányokkal való fejlődésben nagy szerepe van a fiatalabb generációnak, akik a legfogékonyabbak az újdonságokra, akiknek számára legkönnyebben elsajátíthatók ezek a

változások. Éppen ezért van szükség olyan agrárpolitikára ami az az ő helyzetüket könnyíti, ami jól átlátható és az induló gazdaságukra is jó hatással van.

Dolgozatomban a fiatal gazdák véleményét elemeztem, azt hogy hogyan látják a jövőt, hogy milyen ez a rendszer az ő szemszögükből, mert ők a jövő generációja, nekik kell tapasztalatokat gyűjteni és a generációváltásban részt venni ahhoz hogy ez az egész működni tudjon.

Ha ők most nem gondolják úgy, hogy a mezőgazdaság egy kiszámítható és jó életszínvonalat tud nyújtani akkor kilátástalanok lesznek és kiégnek. Ez viszont pár év(tized) múlva fel fogja adni a leckét a döntéshozóknak.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Szakdolgozatomban áttekintem a Közös Agrárpolitika kialakulását a II. világháború végétől a témában megjelent releváns hazai szakirodalom alapján, kialakulása és fontosabb kérdései után kitérek a nagyobb reformokra - kifejtem az 1992-es, a 2000-es Agendát és a 2003-as reformokat.

Bemutatom magyar mezőgazdaság szerepét az EU csatlakozásunk körüli időszakban, ahol a Központi Statisztikai Hivatal adatait használtam fel, illetve kitérek az agrárexportra és importra

Kitérek a 2014-2020-as agrárpolitika főbb vonásaira.

A legújabb Közös Agrárpolitikát a Stratégiai terven keresztül jellemzem.

A fiatalok helyzetét ebben a témában különösen fontosnak tartom, ezért primer vizsgálatot végeztem a fiatal gazdák körében arról hogy hogyan látják a jövőt, mik okoznak nehézséget, hogy hogyan látják a gazdaságuk jövőbiztonságát és mik a kilátásai, mert hiszen ők azok, akik a mozgatórugói ennek az egész rendszernek. Ezt a kérdőíves vizsgálatot egy internetes közösségi fórum zárt csoportjában végeztem (fiatal gazdák információs csoportja), ahol 41 válasz érkezett a kérdéssoromra az ország szinte minden területéről. 19 kérdéssel vizsgáltam, ebből 2 db nyitott és 17 zárt kérdés volt. A zárt kérdések között 2 szelektív, 4 skála és 11 alternatív volt.

3. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

3.1 A Közös Agrárpolitika kialakulása, története

A II. világháború után Európa egyik legégetőbb problémáját kellett megoldani, ez pedig nem volt más, mint az élelmiszerhiány. Nyugat-Európában a mezőgazdaság nem indult olyan mértékű fejlődésnek, mint a többi ágazat. A kisebb gazdaságok nem voltak képesek fejlődni, a termelésüket növelni, fejleszteni; a keresetek elmaradtak az ipari átlagtól. Élelmiszer-importra szorult Európa, mert nem tudta magát ellátni megfelelő mennyiségű élelmiszerrel.

A Római Szerződés (1958) 38-47. cikke vonatkozott a mezőgazdaságra, ugyanitt megfogalmazták a CAP (Common Agricultural Policy) céljait

- mezőgazdasági termelékenység növelése, a munkaerő lehető legjobb felhasználásával
- azon lakosok számára, akik a mezőgazdaságból élnek egy társadalmilag elfogadható életszínvonal, jövedelem nyújtása
- stabilizálni kell az agrárpiacokat és védeni a külső hatásoktól
- az élelmiszer-ellátás biztonságának fenntartása, hogy ne függjön a világpiac ingadozásától
- a fogyasztók méltányos áron jussanak hozzá az élelmiszerekhez

(Eur-lex, 2022)

1965. április 8-án megkötötték ez Egyesülési Szerződést, melynek keretén belül összevonták a Montánuniót, az EURATOM-ot és az EGK-t; mely így az **Európai Közösségek** nevet kapta, a szerződés 1967. július 1-jén lépett életbe. Az EGK főbb céljai a vámok megszüntetése, a közös vámtarifa rendszer, a személyek, szolgáltatások és áruk szabad mozgása a tagállamokon belül valamint a mezőgazdaság és a közlekedés területén a közös politika bevezetése.

Döntéshozatali rendszere: Mivel a KAP közös politika, a döntéshozatal központi szinten zajlik, míg a végrehajtás a tagállamok szintjén. A Bizottság szerepe a legmeghatározóbb, döntéskezdeményező szerepe mellett végrehajtói feladatokat is ellát, amit a Tanács ellenőriz. Tevékenységére a megfontoltság jellemző, radikális döntéseket kivételes esetekben hoz.

A Lisszaboni Szerződésig A Tanács volt a fő döntéshozó, ám ennek hatályba lépése után egyre inkább előtérbe került az addig csak konzultációs joggal bíró Parlament, aminek ma már társjogalkotó szerepe van.

3.2 KAP reformok 2004-es EU-s csatlakozásunkig

Az 1960-as évek az EK a legmeghatározóbb agrártermékekre támogatási rendszert dolgozott ki, szétválasztotta külső és belső piacokat. A '70-es évek tartott ez az **első szakasz**; ahol a legfontosabb lépés a piac külső védelme volt. 1971 végére kidolgozták a fontosabb mezőgazdasági termékek közös árrendszerét, majd a **második szakaszban** (1980-as évek) modernizálták a gazdaságokat. (Halmai, A Közös Agrárpolitika rendszere, 2020)

Ennek következményeképp növekedett a mezőgazdasági termelékenység. Az Európai Községek tagországaiban felgyorsult a mezőgazdaság modernizációja, emelkedett a munka termelékenysége (1965 és 1985 között évente 5%-kal). Bővült az agrártermelés, aminek egyik oka a mezőgazdasági termékek árának növekedése volt, ezzel párhuzamosan viszont az élelmiszer-fogyasztás nem tudott lépést tartani (míg az agrártermelés évi 2%-kal növekedett addig a fogyasztás csak évi 1%-kal)

Az EK önellátóvá vált, hiszen az import csökkent az azokat sújtó terhek miatt, a harmadik országokba történő export viszont megemelkedett a támogatások miatt. Az alapítás éveiben az önellátottság a 85%-ot érte el, míg az 1980-as évek ez a szint meghaladta a 100%-ot a legtöbb fontos mezőgazdasági ágazatban.

Az agrárpia stabilizálása tehát megvalósult, megnőtt a tagországok közötti kereskedelem, preferálták egymás termékeit az USA-ból érkezőkkel szemben, az EK az USA után a második legnagyobb agrárexportőr lett a világon. (Halmai, A Közös Agrárpolitika rendszere, 2020)

A mezőgazdasági termékekre intézményi árakat határoztak meg (ilyen volt pl. a küszöb ár, irányár); ezek a legrosszabbul teljesítő térségek árait vették alapul. Ezek az árak természetesen jóval magasabbak voltak a világpiaci árnál, ezért ezt az importőrnek vám formájában be kellett fizetnie, ez volt a **lefölözés**.

A piaci egyensúly és a jövedelem biztosítása érdekében az EK **intervenciós felvásárlást** is biztosít, ami azt jelenti hogy ha egy termék ára az intervenciós ár alá esik a Község ezen az áron felvásárolja a többletet.

A termékfelesleg export piacon történő értékesítését elősegítve a Közösség **exporttámogatási rendszert** alakított ki (itt a világpiaci árak alacsonyabbak voltak mint a belső árak); ekkor a két ár közötti összeget exporttámogatás formájában fizették ki a termelőknek, így a külső piacokon alacsonyabb áron jelenhetett meg a belső piacon.

Ám ezek a fenti intézkedések az érték el, hogy a termelés növeljék, így egy nagymértékű termékfelesleg alakult ki a Közösségben. (Halmai, Az Európai Unió agrárrendszere, 2007)

1992-es reform

1992-re sikerült egy olyan rendszert kialakítani ahol a biztonságos élelmiszer-előállítás már adott volt, de most azzal kellett szembe nézni hogy **túltermelés** alakult ki.

A gabonaféléknél elmondható, hogy a búzakészlet nagysága az 1980-as években meghaladta a 10 millió tonnát, az 1990-es évek elejére viszont már 15 millió tonnára nőtt. Az intervenciós raktárakban tárolt gabona mennyisége az 1992-1993-as években meghaladták a 33 tonnát.

Az állati eredetű termékeknél a túltermelésben 3 csúcspont figyelhető meg; míg 1976-ban a tejpor halmozódott fel (több, mint 1 millió tonna), 1986-ban a vaj (1,3 millió tonna) addig 1991-ben a marhahús-készletek döntöttek csúcsot (1 millió tonna) (Jámbor & Mizik , Bevezetés a közös agrárpolitikába, 2016)

A Tanács megszavazta a gyökeres változást és kereslet-kínálat nagy különbsége kiküszöbölésére egy olyan támogatási rendszert alakítottak ki, ahol a fő eszköz a kiegészítő **jövedelemtámogatás** volt.

A KAP-reformot a MacSharry terv foglalja össze; ahol is a fő irányvonal az ár- és jövedelempolitika szétválasztása volt. Az árakat csökkenteni kellett a világpiaci árakhoz, ezért egy olyan rendszert kellett kialakítani ahol a termelők jövedelmét közvetlen támogatásokkal egészítik ki. Ezek a támogatások a nagykultúrákat érintették (gabona, olajos magvak), a dohányt, illetve a tejtermelést, a vágómarha és vágójuh termelést. 29 %-kal csökkentette a gabona és 15%-kal a marhahús támogatását. (Halmai, A Közös Agrárpolitika rendszere, 2020)

Agenda 2000

Ez a reform tulajdonképpen a '92-es kiegészítése volt. Célja a versenyképesség növelése a belső piaci árak csökkentésével.

Az EU költségvetési programjának középpontjában a mezőgazdaság állt; 1999-re a 97 milliárd Euros összegből az agrártámogatások 42%-ot tettek ki (40,4 Mrd Eur); ezt az összeget befagyasztják 40,5 milliárd EUE-on a 2000-2006-os időszakban. Az Agenda 2000 fő intézkedései a következők:

Árcsökkentés: folytatni kellett a már megkezdett rendelkezéseket; így a gabona árát két lépcsőben 2000-től kezdve csökkentik 15%-kal (a tervezett 20% helyett); csak később (2005/2006-ban) kezdik meg a tejágazat reformját az eddigi 2003/2004-es tervezet helyett; valamint a marhahús alapárát is csökkentették 20%-kal

Közvetlen támogatás keretén belül részleges kompenzációt adtak az árcsökkentés kiegyenlítése érdekében.

Kölcsönös megfeleltetés: a közvetlen támogatások kifizetéséhez feltételként a tagországok előírhatták azt, hogy egyes környezetvédelmi kötelezettséget teljesítsenek a gazdálkodók.

Kinyilvánították, hogy a mezőgazdaságnak fenntarthatónak, többfunkciónak és versenyképesnek kell lennie, emellett a környezetvédelem nagyon fontos hangsúlyt kapott, a támogatások odaítélésében nagy szerepet játszik a környezetvédelmi előírások betartása.

Ekkor válik a vidékfejlesztés a közös agrárpolitika részévé.

(Halmi, A Közös Agrárpolitika rendszere, 2020)

A közös agrárpolitika 2003-as reformja

A 2003-as reformot külső és belső okok is indokolták és az agrártámogatási rendszerben is alapvető változásokat hozott. Legfontosabb elemei közé tartozott a vidékfejlesztési célok előtérbe helyezése, a fenntarthatóság biztosítása, a kölcsönös megfeleltetés (az jelentette, hogy egyes kifizetések csak akkor következnek be ha az adott ország bizonyos környezetvédelmi előírásoknak megfelel) (Törőné Dunay, 2012)

Újraosztották a támogatási jogosultságokat úgy hogy báziséveket használnak, modulációt alkalmaznak (a vidékfejlesztés fellendítése érdekében a két pillér közötti átcsoportosítás lehetőségét megteremtik)

A 2003-as reform a hektáronkénti vagy állatlétszám után járó támogatást nagyobb részét mezőgazdasági üzemenkénti egységes támogatássá alakította, így remélve azt hogy a mezőgazdasági termelők jövedelmének stabilitását biztosítani tudja.

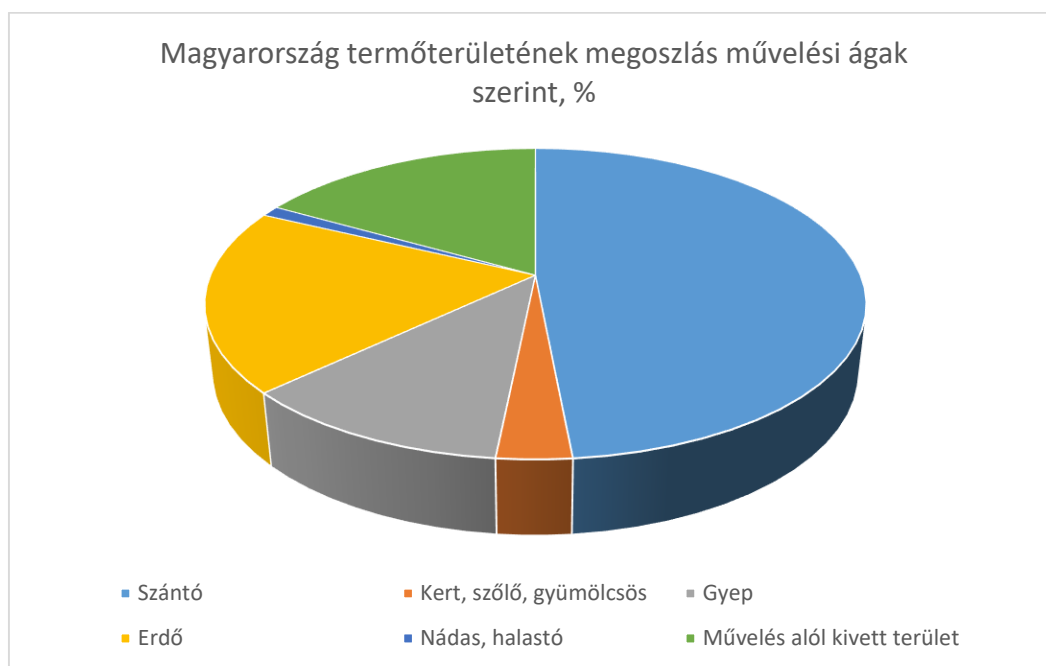
A tagállamoknak ún. nemzeti tartalékot kellett képezniük, amit az újonnan belépőkre tudnak majd fordítani (ez a nemzeti keret 3%-a), ugyanebből az összegből kaphatnak támogatást azok is, akik rendre nagyon csekély támogatást tudnak csak igénybe venni.

(AKI, 2006)

3.3 Magyarország mezőgazdasága az EU csatlakozás előtt és az azt követő években

Magyarország legfontosabb természeti kincse a termőföld, ami összességében kedvező minőségű (talajtípusok, szántóterületek minősége és fizikai adottságok); ám ezek területenként eltérőek lehetnek amelyeket a domborzati, vízgazdálkodási tényezők befolyásolnak.

9,3 millió hektár összes területének 2004-ben 63%-a volt mezőgazdasági termőterület (48,5%-a szántó, 11,4%-a gyepek, kert-szőlő-gyümölcs 3,1%) erdő: 19,1%, nádas + halastó: 1,1% és a maradék (16,9%) művelés alól kivett területek

1. ábra Magyarország termőterületének megoszlása művelési ágak szerint (forrás: KSH)

Magyarország méreteiből adódóan a világ agrártermelésének nagyon kis részét birtokolja. A világ agrárexportjából mindösszesen 1% alatti hányadban részesedik.

A mezőgazdaság szerepe a nemzetgazdaságunkban

2002. december 13-án, a Koppenhágában tartott EU csúcson született az a döntés, hogy Magyarország is csatlakozhat 9 másik országgal az Európai Unióhoz és élvezheti az egységes belső piac minden előnyét. 2004. május 1-jén Magyarország csatlakozott az EU-hoz, melynek egyik nagy hatása volt hogy részese lett az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának

Ahogy az szinte minden országban megfigyelhető csökkent a mezőgazdaság relatív aránya a nemzetgazdaságokon belül.

1. táblázat A mezőgazdaság szerepe a nemzetgazdaságban (forrás: KSH)

A mezőgazdaság szerepe a nemzetgazdaságban (2002-2008)			
Év	A mezőgazdaság aránya		
	GPD termelésben	beruházásokban	foglalkoztatásban %
	folyó áron, %		
2002	3,5	6,3	6,2
2003	3,7	6,1	5,5
2004	4,1	4,3	5,3
2005	3,6	4,5	5
2006	3,5	4,2	4,9
2007	3,4	3,7	4,7
2008	3,7	4,7	4,5

A mezőgazdaság részaránya a GDP –ből a 2004-es évben haladta csak meg a 4%-ot, majd utána csökkenő tendenciát mutatott, amit csak a 2008-as év tört meg. A beruházásokban lévő részarányról elmondható hogy szintén csökkenés volt egészen 2007-ig. A 2002-es évi szint 2/3 részét sem, ám a foglalkoztatottság egyértelmű csökkenést mutat, ami nem meglepő, hiszen a mezőgazdasági átlagkeresetek igen alacsonyak. A KSH mutatói szerint 2009-ben a mezőgazdasági szektorban dolgozók átlagkeresete 137.101 Ft volt, ennél kevesebbet csak a vendéglátásban kerestek a dolgozók, ott 122.000 Ft volt az átlagkereset, ezekből kiindulva teljesen érthető, hogy nem a legvonzóbb szakmák közé sorolandó a mezőgazdaság.

Agrár-külkereskedelmi export és import

A 2. táblázat alapján az agrár-külkereskedelmi **exportot** tekintve a 2008-as év egy kimagaslóan jó időszak volt mind az EU, mind magyarországi és világviszonylatban is. Ekkor 0,76%-os arányban részesedtünk a világ agrár-külkereskedelmi exportjából, ám ekkor az EU aránya csak a 46%-ot érte el (itt meg kell jegyezni, hogy a 2008-as év világviszonylatban is nagyon erős volt). A vizsgált időszakot tekintve az EU csatlakozásunkkor és az azt megelőző évben vette ki a legnagyobb részt a világ exportjában (52%-ot).

2. táblázat A világ, az EU és Magyarország. agrár-külkereskedelme (exp-millió USD) forrás: AKI

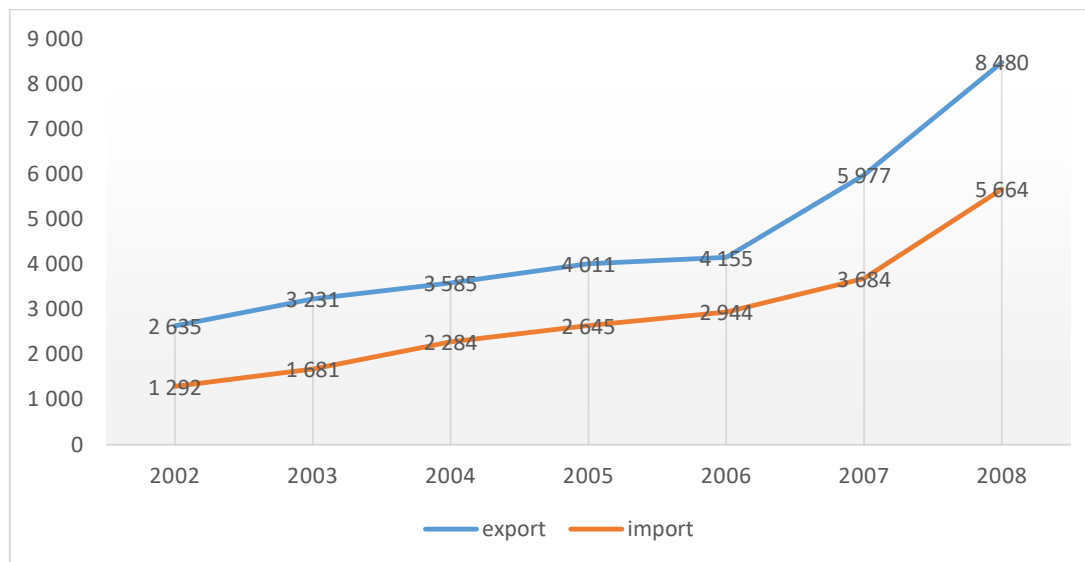
Év	Világ	EU-27	EU-27, világ %	Magyarország	Magyarország, világ %
2002	442 519	224 292	51	2 635	0,6
2003	525 062	273 679	52	3 231	0,62
2004	607 388	313 150	52	3 585	0,59
2005	654 361	336 052	51	4 011	0,61
2006	722 065	368 270	51	4 155	0,58
2007	876 410	438 375	50	5 977	0,68
2008	1 114 016	514 628	46	8 480	0,76

Az agrárkülkereskedelmi **importot** tekintve (3. táblázat) is elmondható, hogy a vizsgált időszakban folyamatosan emelkedett Magyarország részesedése világviszonylatban, hiszen a 2002-es 0,28%-os eredményünket sikerült 2008-ra 0,41%-ra emelni. Egyértelmű az emelkedés világviszonylatban is, illetve ez EU-t tekintve is.

3. táblázat A világ, az EU és Magyarország. agrár-külkereskedelme (imp-millió USD) forrás: AKI

Év	Világ	EU-27	EU-27, világ %	Magyarország	Magyarország, világ %
2002	464 828	230 591	49,61	1 292	0,28
2003	550 806	281 859	51,17	1 681	0,31
2004	637 497	326 646	51,24	2 284	0,36
2005	673 681	348 246	51,69	2 645	0,39
2006	746 631	380 163	50,92	2 944	0,39
2007	903 431	459 491	50,86	3 684	0,41
2008	1 172 801	538 960	45,95	5 664	0,48

Magyarországot vizsgálva a 2. ábrán látható, hogy a vizsgált időszakban egyértelműen jelen van a növekedés. Az exportot tekintve egy lassabb növekedés figyelhető meg a 2005-2006-os évek fordulóján, de ez a növekedés felgyorsul. Az import viszont nem követi teljesen ezt az ütemet, ott a 2007-2008-as évek fordulója hoz nagyobb változást.

2. ábra Magyarország agrár-külkereskedelme (forrás: KSH)

3.4 Magyarország csatlakozási tárgyalásainak eredményei

A csatlakozási tárgyalások keretein belül sikerült megállapodni arról, hogy minden új belépőnél egy 9 éves átmentési időszak vette kezdetét, amely azt jelentette, hogy 2004-ben a támogatások 25%-át kaptuk meg, melynek részaránya 2007-ig 5, majd az azt követő években 10 százalékponttal nőtt évente. Ekkor a tagok lehetőséget kaptak arra hogy nemzeti támogatás keretében ezt kiegészítsék 30%-kal, míg az el nem érte a 100 %-ot.

Ennek értelmében 2004-ben például 25%-ot nyújtott az EU; 30%-ot a Nemzeti támogatás forrás keretében vehettek igénybe a gazdák, így 2013-ra eljutottunk arra a szintre hogy már az egész, 100%-os keret a gazdák rendelkezésére állt.

Összességében tehát elmondható hogy az EU-s csatlakozás egy olyan nagymértékű piacot nyitott meg számunkra ahol sokkal könnyebb értékesíteni a termékeket, és a támogatások sem elhanyagolhatók.

3.5 A 2014-2020-ig hatályos agrárpolitika

Az Európai Unió célkitűzései voltak többek között az életképes élelmiszertermelés: a mezőgazdasági szektor jövedelmének és a versenyképességének javítása, a természeti erőforrások jó kiaknázása, a kiegyensúlyozott területi fejlődés: a vidék felzárkóztatása – csökkenjen az elvándorlás.

A közös agrárpolitika jövőjéről, változásairól a Vidékfejlesztési Minisztérium 2011-ben kidolgozott egy hosszútávú stratégiát (Nemzeti Vidékstratégia 2020), ahol meghatározta a főbb irányvonalakat. Itt megemlíthetjük a természeti értékek védelmét, a környezeti elemek megóvását, nagyon fontosnak tartották hogy a nemzeti földvagyon hazai kézben maradjon, hogy a lakosság legalább 80%-ban itthon előállított termékeket fogyasszon. (Jámbor, Magyar érdekek a közös agrárpolitika jövőjében, 2012)

Magyarország alapvető célja az volt hogy elkerülje a támogatások csökkentését, hiszen a közös agrárpolitika egyik nagy kedvezményezettje országunk.

Az EU költségvetése 3,5%-kal csökkent a 2007-2013-as ciklushoz képest; ezen belül is a KAP forrásai 11%-kal csökkentek, de mindezek ellenére a Magyarországra jutó támogatások összege 1,9 milliárd Euróval növekedett.

Az EU költségvetésének 38%-át tette ki a közös agrárpolitika, amely azt jelenti hogy 412 milliárd Euróból gazdálkodhattunk ebben a hét éves periódusban, melyből 317 milliárd Euro fedezte az I. pillért és 95 milliárd Euro a II. pillért.

Magyarország részesedése a Közös Agrárpolitika forrásaiból 2,4%-ról 3,2%-ra nőtt.

A 2014-es év átmeneti év volt, ami azt jelenti hogy a 2013-as év támogatási rendszerét használták, de már az új keretösszegeből kerülnek kifizetésre a támogatások.

2015-től módosultak a korábbi merev szabályok; amíg addig minden országra kiterjedtek és egységesek voltak, addig 2015-től bár komplexebb és bonyolultabb lett a szabályozás, mégis engedte azt, hogy a tagországok a sajátosságaikat figyelembe véve maguk képére formálják azokat.

Állami hatáskör, magyarországi döntések:

Az új közös agrárpolitika lehetővé tette hogy a tagállamok akár 2021-ig is tovább vigyék az egyszerűsített terület alapú támogatásokat (SAPS - Single Area Payment Scheme; a föld hasznosításától függetlenül igényelhető támogatás az EU által meghatározott területeken) 2015-től

a kötelező és önkéntes elemekkel kibővítve, vagy pedig 2018-ban áttérhettek a jogosultság alapú alaptámogatási rendszerre (BPS-Basic Payment Scheme)

A SAPS (Egységes területalapú támogatás) 2021-ig való továbbvitele mellett döntött a Kormány. Ennek az indokai azok voltak, hogy a termelők számára egy ismert és jól bevált rendszer. 2004 óta ismerik a résztvevők; nincs referenciaév; mindig a tárgyévben a földet művelő jogosult a támogatásra. Nem vesznek el a források, mindig le lehet hívni a 100%-ot (sem a tagállam sem a gazdálkodó számára nem vesznek el a források, ahogyan elvesznének a BPS rendszerénél). Egyszerűbb a Magyar Államkincstár feladata is (gördülékeny kifizetések, nem kell új informatikai rendszert kialakítani). Biztosítható az érzékeny ágazatok támogatása (zöldség-gyümölcs ágazatok és állattenyésztés, amik munkaigényesek – tej, szarvasmarha, juh ágazatok)

A SAPS maradványulva működik: A közvetlen támogatásból (I. pillér) levesszük a kötelezően bevezetendő elemekre adható forrásokat (zöldítés, fiatal gazdák támogatása), illetve az önkéntesen választott elemeket (termeléshez kötött támogatás, kisgazdaságok egyszerűsített támogatására szánt forrásokat); ami pedig marad az kerül be az alaptámogatásba és ez határozza meg azt hogy a terület alapú támogatásra mekkora forrás fog jutni.

Másik nagy kérdésben is szabad kezet kaptak a tagállamok; ez pedig a **redisztribúció** (közvetlen támogatások egy részének átcsoportosítása a kisebb területen gazdálkodók felé – Magyarországon ez 30 hektárt jelent) **vagy degresszivitás kérdése (Capping** – bizonyos támogatási értékhatár fölötti támogatások egy részének az elvétele)

A Kormány amellet döntött, hogy redisztribúció nem kerül alkalmazásra – a cél az hogy ne csökkenjen az alaptámogatás, illetve a középgazdaságok, családi gazdaságok megerősítése (50-500 hektár közötti), **ezért a degresszivitást kell alkalmazni.** 150.000 EUR feletti alaptámogatásnál az alaptámogatások 5%-át el kell vonni. (Szerletics , 2020)

A tagállamok dönthetnek úgy hogy bevezetik a kis gazdaságok egyszerűsített támogatási rendszerét; Magyarország él ezzel a lehetőséggel (nem kötelező, önkéntes elem)

Amiért egyszerűsített: nem kell a zöldítést alkalmazni azoknak akik benne vannak a rendszerben és a kölcsönös megfeleltetés nem teljesülése esetén nincsen szankció. Számítási módszert is meg lehetett választani: 1250 Eur/üzem/év a felső határt állapított meg a Kormány; minimum 1 hektáron kell gazdálkodni ezen támogatás igénybe vételéhez.

A közvetlen támogatások megoszlása (I pillér)

Kiszámítási módja a következő: országonként meghatározták a termőterület nagyságát, illetve a referenciahozamot (1986 és 1990 közötti évek átlaga) Ezt a termésmennyiséget szorozták meg az EU által meghatározott támogatási mértékkel (eur/tonna)

(Szerletics , 2020)

Az 4. táblázat a közvetlen támogatási rendszerben lévő elemek megoszlását mutatja be:

4. táblázat Közvetlen támogatások (forrás: saját szerkesztés)

Közvetlen támogatási rendszer	
<i>Kötelező elemek</i>	
Alaptámogatás	min. 40%
Zöld komponens	30%
Nemzeti tartalék	max. 3%
Fiatal gazdálkodók támogatása	max. 2%
<i>Önkéntes elemek</i>	
Természeti hátrányokkal küzdő terület	max. 5%
Termeléshez kötött támogatás	max. 5(10)%
Kistermelői támogatási rendszer	max. 10%

Alaptámogatás: Az egész támogatási keret minimum 40%-át kell erre a célra elkülöníteni, tagállamonként eltérő lehet a mértéke, attól függően, hogy hány plusz elemet visz a rendszerébe. Általános szabályként elmondható hogy egy mezőgazdasági üzem bármely területe amelyet mezőgazdasági tevékenységre használnak alaptámogatásban részesül

Zöld komponens: Kötelező elem a tagállamok és a gazdák számára is, a közvetlen kifizetési nemzeti keretösszeg 30%-a. Azok a gazdálkodók akik ökológiai tanúsítvánnyal rendelkező területen gazdálkodnak, automatikusan jogosultak a zöldítés támogatásra, de csak akkor juthatnának hozzá ha a környezet és az éghajlat számára kedvező eljárásokat alkalmaznak.

Nemzeti tartalék: Innen kapnak támogatást az új belépők, illetve ide kerülnek elvonásra a nem aktivált támogatási jogosultságok.

Fiatal gazdálkodók támogatása: Ez a közvetlen kifizetések keretösszeg legfeljebb 2%-a, mindazon gazdálkodók vehetik igénybe (maximum 5 évig), akik 40 évnél fiatalabbak és először hoznak létre mezőgazdasági üzemet, vagy a kérelem benyújtását megelőzően maximum 5 év telt

el. 5 éven keresztül nyújtható (aki pl 2017 ben adja be az csak a ciklus végéig, 2020 ig kaphatja, azaz 3 évig)

Termeléshez kötött támogatás: I. pilléres támogatás, maximum 10%-ig adható, nem vehetik igénybe pl. a dohánytermelők, a sertés- és baromfitartók.

Kistermelői támogatási rendszer: Új támogatási forma ebben a ciklusban, a közvetlen támogatási keretösszeg maximum 10%-a fordítható erre a jogcímre. Egyösszegű átalány támogatás, melynek mértéke 500 Eur – 1000 Eur / év / gazda; azon gazdák akik ezt igénybe veszik más közvetlen támogatást nem kaphatnak és legalább egy hektáros területtel rendelkeznek; nem vonatkozik rájuk a zöldítés kritériuma

4. VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELEÉSÜK

Előzmények: 2020. októberében egy 2,5 éves tárgyalási ciklust lezárva Luxemburgban az Európai Unió agrárminisztereit tömörítő Tanácsban megszületett a megállapodás a 2021-2027-es KAP reformokat illetően.

Erre a periódusra az Európai Unió költségvetése 1074 milliárd Eur, melynek egyharmadát lehet a KAP-ra fordítani. Magyarország célja az volt, hogy legalább annyi pénzből tudjon gazdálkodni, mint az eddigiekben, ez teljesült is. A KAP reform egy kompromisszum a versenyképesség, a jövedelembiztonság és a zöld szempontok között

3. ábra Az új KAP céljai (forrás: NAK)

Az új KAP céljai a mezőgazdasági üzemek fennmaradását biztosító jövedelmek támogatása, az élelmiszerbiztonság és a diverzifikáció növelése, a piacorientáltság és a versenyképesség növelése rövid és hosszútávon egyaránt. Előtérbe helyezik a technikai újításokat, a digitalizációt. Az éghajlatváltozás mérséklése és az üvegházhatású-gáz kibocsátásának csökkentésére kell törekedni, valamint előre mozdítani a fenntartható energiák fogyasztását. Támogatják az olyan gazdálkodást, amely a természeti erőforrásokkal hatékonyan gazdálkodik, hozzájárul a biológia sokféleség csökkentésének megállításához. Vonzóvá teszi a mezőgazdasági pályát a fiatalok körében, illetve

előre mozdítja a vállalkozásfejlesztést a vidéki térségekben. Mérsékli az élelmiszer pazarlást, illetve fokozza az állatjóléti intézkedéseket. Nagy hangsúlyt fektet a modernizálásra, az ismeretek megosztására és az innovációra.

(agriculture.ec.europa.eu, dátum nélk.)

4.1 A Stratégiai terv

Minden tagország **stratégiai tervben** számolt be az általa vállaltakról, a Bizottság felé. Abban az esetben ha valamely vállalatát nem teljesíti kitér annak okára, illetve egy tervet készít a felzárkózásról. Magyarország be is nyújtotta a stratégiai tervét 2021. december 30-án.

2027-ig az I. pillérben 3443 milliárd forint lesz majd lehívható, illetve 4449 milliárd forint (365 forint/eur árfolyamon) a II. pillérben.

5. táblázat Magyarország KAP forrásallokációja az átmeneti (2021-2022) és az új (2023-2027) időszakban (forrás: KAP stratégiai tervének kivonata)

365 Ft/EUR	Uniós és hazai 2021-2022 (millió EUR)	Uniós és hazai 2021-2022 (milliárd Ft)	Uniós és hazai 2023- 2027 (millió EUR)	Uniós és hazai 2023- 2027 (milliárd Ft)	ÖSSZESEN (2021-2027) Milliárd Ft
KAP I. és II. pillér összesen	6 997,00	2 553,91	14 628,00	5 339,22	7 893,13
I. Pillér összesen	2 627,00	958,86	6 808,00	2 484,92	3 443,78
Közvetlen támogatások	2 551,00	931,12	6 633,00	2 421,05	3 352,17
Piaci intézkedések	76	27,74	175	63,88	91,62
II. Pillér összesen	4 370,00	1 595,05	7 820,00	2 854,30	4 449,35
Vidékfejlesztés	4 076,00	1 484,46	7 820,00	2 854,30	4 338,76
NGEU	303,00	110,60	0,00	0,00	110,60

2021-2022 ÁTMENETI IDŐSZAK, hiszen ismét megkészt a jogalkotás (a régebbi szabályrendszerek mentén, de az új támogatási keretösszegekből lehet gazdálkodni - Eredetileg 1 évet szerettek volna, de ez kevésnek bizonyult)

Ahhoz hogy az új finanszírozási formákat be lehessen vezetni; kell ez az átmenti időszak, mert későn fogadta el a Tanács a költségvetést.

Minden idők legnagyobb összegét kaptuk a vidék fejlesztésére és az élelmiszeriparra; a KAP Stratégiai Terv **II. pillérére** az elérhető forrás 4338 milliárd Ft.

A Kormány úgy döntött hogy 80%-os nemzeti kiegészítést alkalmaz az eddigi 17,5% helyett, amelyet már az átmentei időszakban is fel lehet használni, így egy modernizációs program indulhat el; ebben az átmentei időszakban több pénz lesz a vidékfejlesztésre elkölthető mint az elmúlt periódus 7 évében összesen.

Ebben az időszakban nem különül el olyan erősen az I és II. pillér; itt együtt kell tervezni.

A Stratégiai Tervünk az Európai Unió által mutatott 3 fő pilléren nyugszik, melyek a következők:

- **Gazdasági fejlődés, minőségi élelmiszer:** legnagyobb priort az élelmiszeripar kapja, cél az, hogy erőforrás-hatékony élelmiszerelőállítást tudjunk létrehozni, illetve hogy ellenálló legyen az ágazat mind a külső hatásokkal szemben, mind pedig a természeti tényezőkkel szemben. Fő fókuszban a kis gazdaságok állna, a versenyképességük növelése, ennek értelmében több termék is kiemelt figyelmet kap (tej, sertés, baromfi); ide tartoznak a Fialat Gazdák és érzékeny ágazatok támogatásai; a méhészeti beavatkozások, a szőlészet-borászat támogatása az I. pillérben; a mezőgazdasági üzemek fejlesztése, digitális átállására nyújtott támogatások, a tevékenység diverzifikációjára irányuló törekvések, illetve a kockázatkezelési rendszer felépítése a II. pillérben
- **Zöld jövő:** Kiemelten fontos az, hogy egy természetkímélő mezőgazdaságot hozzunk létre, amelyben a természeti erőforrásokat fenntarthatóan kezeljük, védjük a talajt, illetve annak szervesanyag-tartalmát és szerűen öntözünk. Az AÖP tartozik ide, valamint a méhészet állategészségügyi és genetikai állományjavítása, ökológiai vagy integrált zöldség- és gyümölcstermesztés támogatása, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást segítő támogatások az I. pillérben; a II. pilléres állatjóléti és (kiskérődző, szarvasmarha, baromfi, méhészt, sertés), erdőgazdálkodási (Natura 2000 kompenzációs, erdőtelepítés, versenyképes erdőgazdálkodás) támogatások
- **Megújuló vidék:** Támogatást kapnak azok a gazdálkodók akik már nem tudják vagy nem akarják tovább vinni a gazdaságot és tovább adják azt a következő generációnak (ilyenek a vidéki infrastruktúra fejlesztés a tanyákon és kistelepüléseken, minőségirányítási rendszerhez való csatlakozás támogatása, rövid ellátási lánc fejlesztése, falugazdászálózat és tanácsadói szolgálatok működtetése, LEADER stratégiák készítésének támogatása, ökoturisztikai fejlesztések)

Olyan intézkedéscsomagot dolgozott ki a Kormány, amely ezen célokat szolgálja.

(Magyarország Kormánya, 2022)

I. pilléres támogatások

6. táblázat: I. Pilléres támogatások (forrás: NAK)

I. PILLÉR	
Közvetlen támogatások	
Termeléstől független	
• <i>Alap jövedelemtámogatás</i>	54,6%
• <i>Agro-ökológiai alapprogram</i>	15%
• <i>Újraelosztó</i>	14%
• <i>Fiatal gazda kiegészítő</i>	1,4%
Termeléshez kötött	15%

Termeléstől független támogatások

Alap jövedelemtámogatás

A támogatások 54,6%-a. Az új időszakban a SAPS keretében eddig nem támogatott területek (pl. mezővédő erdősáv, fás, cserjés sávok, belvízzel borított területek) is támogathatók lesznek, így bővül a területek nagysága kb. 100,000 hektárral. Hektáronként 147 EUR ez az összeg

Eco-scheme: agro-ökológiai alapprogram (AÖP)

Az AÖP egy évente választható, önkéntes és területi alapon a teljes üzemméretre igényelhető támogatás.

Úgy dolgozták ki, hogy a kis- és közepes gazdaságok is igénybe tudják venni; így lehetővé téve azt hogy évente akár 29.500 Ft-tal növeljék a hektáronkénti területalapú támogatást.

Abban az esetben ha a gazda többet vállal, mint amit a rendelet minimálisan előír akkor kaphat kiegészítést hektáronként (terület alapú támogatás kiegészítése)

Annyiban különbözik az AKG-től, hogy ez csak egy éves kötelezettségvállalás és nem pályázni kell rá; hanem minden évben jelölni kell az egységes kérelemben. Az egész üzemre vonatkozik; így abban az esetben ha vállalja a gazda akkor megkapja ezt a kiegészítő támogatást

Ez jelentős mennyiségű támogatás; nagyon nagy %-a a keretösszegnek, de a Bizottság előírta az hogy ha a II pillérben a kötelezően előírt 30%-nál többet költünk el környezeti típusú

támogatásokra (zöld beruházásokra); akkor amennyivel ott többet költöttünk, annyival kevesebbet kell itt ebben kifizetni.

Támogatás formája: normatív, terület alapú, vissza nem térítendő támogatás

5 évre 12,5 millió hektárra 363,2 milliárd Ft (995 millió EUR).

Finanszírozó szerv: EMVA

A pályázat fő feltétel: 1 ha termőföld; Gazdálkodási Napló vezetése, illetve annak elektronikus megküldése.

Minden hasznosítási módra (szántó, gyepek, ültetvény) legalább 2 pont értékű előírást kell kiválasztani. Ezek a teljesség igénye nélkül:

- 10 ha alatti területen két növénykultúrát termeszt – 1 pont;
- 10 ha feletti területen három növénykultúrát termeszt – 1 pont;
- ha a szántó területének 10%-nak megfelelő erdősávot, teraszt, táblaszegélyt, MePARban rögzített vizes élőhelyet tartanak fent – 2 pont
- mikroöntözési technológiát alkalmaz legalább az ültetvényterület 50%-án – 2 pont
- forgatás nélküli művelésmód a szántóterület legalább 50%-án – 2 pont
- az ültetvényterület legalább 50%-án talaj, illetve növény kondicionáló készítmények alkalmazása – 1 pont

Újraelosztó támogatás:

A korábbi támogatási felső határt és a kisgazdaságok egyszerűsített támogatását váltja fel. Célja a kis- és közepes méretű gazdaságok támogatása. Csak olyan gazdaság jogosult erre a támogatásra, aminek a támogatott területe nem haladja meg az 1200 hektárt.

Sávosan lehet igénybe venni: 1-10 hektárig az összege 80 EUR/hektár, 10-150 hektárig: 40 EUR/hektár.

Fiatal gazda kiegészítő támogatás

A Közös agrárpolitika egyik célja a fiatalabb generáció megtartása és az elöregedés visszaszorítása a mezőgazdasági tevékenységeken belül. Jogosult rá minden olyan gazda, aki a kérelem benyújtásakor 18 és 40 év között van, a mezőgazdasági tevékenység megkezdésétől legfeljebb 5 éven belül igénylehető. 2023-as változás, hogy a jelentkezőnek rendelkeznie kell mezőgazdasági vagy erdészeti végzettséggel. További változás 2023-ban, hogy az eddigi maximális gazdaság-méret az eddigi 90 hektárról 300 hektárra nőtt, összege pedig 157 EUR/hektár.

I. pilléres támogatások 1,4%-ának megfelelő összeg; ami egy mintegy 34 milliárd Forintot (93 millió EUR-t) jelent a 2023-2027-es évekre; ez 68%-os növekedést jelent az előző (2014-2020-as) periódushoz képest.

Redisztributív kiegészítő támogatás

I. pilléres támogatások 10%-a: mindenkitől elveszik a területi alapú támogatások 10%-át, majd ezt újra osztják a kisebb területű gazdák irányába, így a kisebb területen gazdálkodót terület alapú támogatása nagyobb lesz mint a nagyobb területen gazdálkodóké. 5 éves intervallumban 242 milliárd Forint lesz erre felhasználható. Tehát az első 10 hektár után plusz 20.000 Ft-ot kap a gazdálkodó hektáronként; 10 és 300 hektár között pedig plusz 10.000 Ft-ot; 1200 hektáros birtokméret felett pedig nem jár újraelosztó támogatás.

(a NAK munkatársai, 2023)

Termeléshez kötött támogatás

Érzékeny ágazatok számára kialakított támogatás, a közvetlen támogatások 15 %-a. Olyan ágazatok sorolhatók ide, amelyek gazdasági, piaci nehézségekkel küzdenek. Ide tartoznak a következők:

Növénytermesztés: rizs, cukorrépa, ipari zöldség és zöldségtermesztés, extenzív és intenzív gyümölcstermesztés, szemes és szálas fehérjenövény termesztés.

Állattenyésztés: anyajuh tartás, hízott bika és anyatehén tartás valamint tejhasznú tehéntartás

(a NAK munkatársai, 2023)

4.2 Saját vizsgálat

Vizsgáltam a fiatal gazdák helyzetét, a gazdaságok átadásának körülményeit.

A 2014-202-as időszakot tekintve elmondható hogy 18.200 fiatal gazda vette igénybe az I. pilléres közvetlen kifizetést, valamint 3513 fiatal gazda kapott induló támogatást (ennek értéke több, mint 20 milliárd Ft volt) és 1098 gazda kapott beruházási támogatást 17,6 milliárd Ft értékben. Így tehát több, mint 20.000 gazdálkodó vette igénybe a támogatások valamelyikét.

A fiatal gazdák egy igen nagy része a generációváltással jut a gazdaságához, főként ott, ahol családon belül történik ez meg. Itt elmondható hogy az információáramlás, az új lehetőségek kiaknázása nem

okoz olyan nagy kihívást mint azon gazdák körében, ahol saját maguk építik fel a gazdaságot, derül ki az AKI 2019-es kérdőíves felméréséből.

Az is elmondható hogy nem minden európai országban jellemző ugyanolyan arányban a fiatal gazdálkodók száma. Kimagasló például Ausztriában ahol több, mint háromszorosa a 40 év alattiak aránya a 65 év felettiekhez, de Németországban és Lengyelországban is majdnem kétszerese ez a szám.

Hazánkban igen jelentős eltérés figyelhető meg egyes ágazatok korszerkezetében, hiszen a húsmarha-és juhágazatban a 40 év alattiak aránya 25-30% között mozog, míg a szőlő- és bortermelő ágazatokban ez csak 8%.

A gazdaságok átadására jellemző a nagy ragaszkodás, az hogy akik most vezetik a gazdaságot nem látják azt, hogy miként fog működni ha már nem ők lesznek a cég élén. Sok cégvezető szeretne tulajdonos maradni később is, nem akar mindennemű kapcsolatot megszakítani.

(Hamza, 2022)

A generációváltással kapcsolatban azt is meg kell jegyezni hogy maga a család egy érzelmen alapuló befelé forduló tudatalatti viselkedési formákat olvaszt egybe, míg a vállalkozás feladatorientált tudatos viselkedésformákat tartalmaz így sok esetben maga az hogy családi vállalkozás már problémákat vet fel, hiszen ellentétekbe ütközik.

A European Family Business Federation 2015-ben tett közzé egy felmérést, melyben azt vizsgálta a családi vállalkozások keretén belül (25 országból, több mint 1400-an töltötték ki) hogy milyen stratégiai döntéseket hoznának az elkövetkezendő 12 hónapon belül. A következő válaszok érkeztek: 26% a cég teljes menedzsmentjét átadná a következő generációnak, 21% eladná a vállalkozást, 20% átadná a tulajdonjogot, 15% átadná a döntési jogot a következő generációnak, 14% viszont nem családtagnak adná át az irányítást. Ebből kiderül hogy a stratégiai döntések több, mint 60%-ánál a generációváltás kerül előtérbe.

(Nábrádi , Bárány , & Tobak, 2016)

Kérdőíves felmérés

Felmérést végeztem olyan gazdák körében, akik elnyerték a Fiatal Gazda támogatást, 41-en töltötték ki a kérdőívemet, így ez a kutatás nem tekinthető reprezentatívnak.

19 kérdést tettem fel, ebből 2 db nyitott és 17 zárt kérdés volt. A zárt kérdések között 2 szelektív, 4 skála és 11 alternatív volt.

Arra voltam kíváncsi hogy a fiatalok, akik leginkább tudnak/tudnának haladni a technikai vívmányokkal, akik leginkább fogékonyak az újításokra hogyan látják a jövőt, a megélhetésük színvonalát, illetve mi a véleményük az agráriumban elérhető támogatásokról. Kérdeztem őket az információáramlásról, arról hogy vesznek e igénybe szaktanácsadói segítséget.

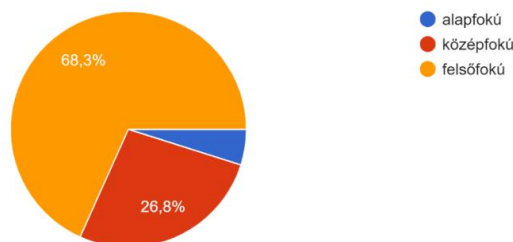
Válaszadóim 56,1 %-a nő volt és 43,9%-a férfi. Itt felmerül a kérdés, hogy a gazdaságokban ilyen- e a női vezetők aránya vagy csak szimplán a nők voltak többségben amikor a kérdőívem megjelent és ők voltak a segítőkészebbek.

A 23 női válaszadó közül 1 olyan volt, aki egyedül dolgozik a gazdaságban, míg a 18 férfi közül 5 adott ilyen választ. A nők közül 16 olyan volt ahol a családtagja(i) is a vállalkozásban dolgoznak, míg a férfiaknál ez a szám 11 volt. Érdekes, hogy 6 nőnél van alkalmazott is, míg csak 2 férfinél van ez így.

A válaszadók 46,3 %-a 36 évesnél idősebb, 36,6 %-a pedig a 31-35 éves korosztályba tartozik és mindössze egy olyan gazda volt aki 20 évesnél fiatalabb volt.

Iskolai végzettséget tekintve elmondható, hogy a 68,3 %-uk rendelkezik felsőfokú végzettséggel és mindössze 2 olyan válaszadó volt akinek csak alapfokú végzettsége van, ami számomra némiképp meglepő volt, hiszen ennél a kérdésnél azt vártam hogy sokkal magasabb lesz a középfokú végzettséggel rendelkezők részaránya.

Legmagasabb iskolai végzettsége
41 válasz

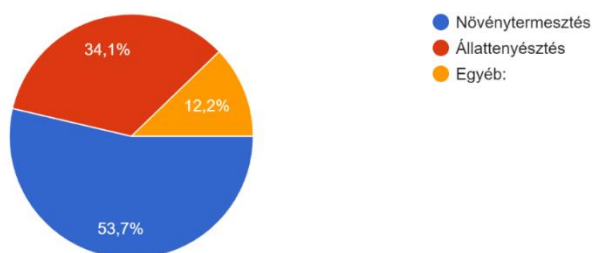
4. ábra Legmagasabb iskolai végzettség (forrás: saját kutatás)

Megvizsgáltam azt a két válaszadót, akiknek alapfokú végzettsége van.

Egyikük egy járszági gazda; maximálisan értékelte a földhöz jutás nehézségét, a támogatások elnyerését kilátástalannak tartja, illetve az információhoz jutás is nagyon nehéz számára. Megjegyezte hogy túl kicsi a gazdasága (5 ha); és alacsony az iskolai végzettsége. Információja nincs az elkövetkezendő ciklus támogatásairól, de nem is vesz igénybe szaktanácsadói segítséget (nem is vagyok biztos abban, hogy tudja-e azt hogy rendelkezésére áll a segítség). Én is a járszágból származom és ő egy tipikus példája a korábbi tapasztalataimnak. Egy olyan gazda akinek csak alapfokú végzettsége van, kicsi gazdasága, kevés benne eltöltött munkaórával, nem fog egy akár közepes életszínvonalat sem tudni fenntartani belőle.

A válaszadók többsége növénytermesztésben tevékenykedik, közülük pedig a 82% igénybe vesz szaktanácsadói segítséget, ami egy ígéretes arány. Egyikük kifejezetten jövedelmezőnek tartja a gazdaságát, holott csak 8 hektáron gazdálkodik; heti 20-30 órában dolgozik itt családtagokkal, egy olyan gazdaságban amit a családtól vett át. Sem az információhoz jután sem pedig a támogatáshoz jután nem okoz gondot különösebben (igénybe is vesz szaktanácsadói segítséget), de szkeptikusan áll a következő ciklushoz.

Milyen ágazatban tevékenykedik?
41 válasz

5. ábra Milyen ágazatban tevékenykedik? (forrás: saját kutatás)

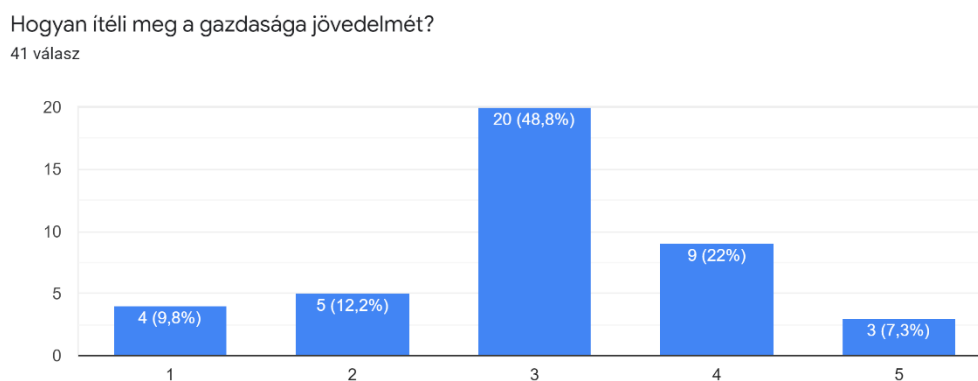
Rajta kívül még 7 olyan gazda volt aki eléggé jövedelmezőnek ítélte meg a gazdaságát (mindenki növénytermesztéssel foglalkozik); nagy részük nehéznek tartja a földterülethez jutást, ám csak egy olyan gazda volt aki nem vett igénybe szaktanácsadót. Egyikük, egy 15 hektárral rendelkező fejér megyei gazda aki viszonylag sok időt (heti 40-50 órát) dolgozik a gazdaságban és azt jövedelmezőnek is tartja úgy véli hogy a támogatások nélkül nem sikerülne fenntartani a gazdaságot. Nincs gondja az információhoz jutással, szaktanácsadóval is tartja a kapcsolatot, összességében

pedig nem az okoz gondot számára hogy nyerjen egy pályázatot („csak egy jó pályázatíró kell keresni”), hanem az hogy az abban foglaltakat tudja teljesíteni, túl sok a tőke amivel indulni kell és sokáig tart a pályázatok elbírálása, majd onnan indul az 5 éves időszak, így nagyon hosszú az az idő amire vállalni kell.

9 olyan gazda volt a válaszadók között aki rosszul ítélte meg a gazdasága jövedelmezőségét. A 6. ábra mutatja, hogy majdnem 25%-a a válaszadóknak 1-essel illetve 2-essel voksolt erre a kérdésre.

Közülük hatan saját maguk építették fel a gazdaságot (ha pedig saját maga építette fel a gazdaságot, de annak jövedelmezőségét még csak a közepes szinten sem értékeli az arra enged következtetni hogy nincs jó kilátással a jövőre nézve)

A 9 gazdából ketten gondolják úgy hogy a vállaltakat nehéz lesz teljesíteni illetve ezek a támogatások nem fognak segítséget nyújtani a nem várt káreseményekkel szemben.

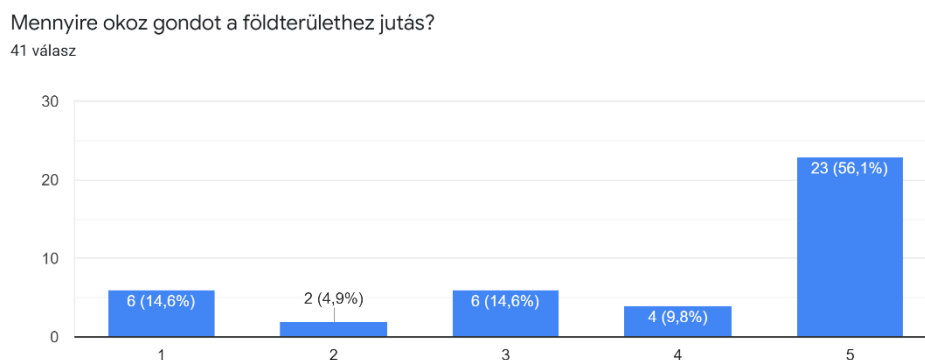

6. ábra Gazdaság jövedelmezősége a válaszadók véleménye alapján (forrás: saját kutatás)

12 olyan gazda van viszont aki elég ígéretesnek tartja a gazdasága jövedelmezőségét, viszont tesznek is ezért, hiszen több, mint 83%-uk heti 40 óránál is többet dolgozik a gazdaságban és hármuknak vannak alkalmazottai is, a többiek pedig a családdal együtt tevékenykednek.

A 12 gazdából 8-an vesznek igénybe tanácsadói segítséget (ami szintén ígéretes arány) viszont 6 gazdának semmilyen információja nincs a legújabb ciklusról és a változásokról.

A 7. ábra alapján válaszadóim több, mint fele úgy gondolja hogy nagyon nehéz földterülethez jutni. Mindössze 6 olyan gazda volt aki szerint ez semmilyen problémát nem okoz, ám közülük 5-en állattenyésztéssel foglalkoznak, így számukra talán nem is ez jelenti a fő prioritást.

7. ábra Földterülethez jutás nehézségei (forrás: saját kutatás)

Összességében a kutatásból leszűrhető az, hogy a gazdáknak nehézséget okoz a sok papírmunka és a tény, hogy a plusz vállalatokat nagyon nehéz betartaniuk. Hiába tartják pozitívnak a precíziós gazdálkodást, egy kisebb méretű gazdaságban ezt nagyon nehéz úgy kivitelezni, hogy egy viszonylag kevesebb induló önrésszel megvalósítható legyen.

Továbbá túl nagy az az időintervallum amire tervezni kell, egy nem várt eseményre pedig nem tudnak felkészülni.

Válaszaik alapján egy 10 ha alatti gazdaságból nem lehet jó életszínvonalat biztosítani (legalábbis nagyon nehéz) egy nagyobb gazdasághoz viszont sokkal nagyobb önerő szükséges, mint amennyi rendelkezésre áll.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS ÖSSZEFOGLALÁS

Magyarország EU taggá válásának következményeképp az ország agrárpolitikája is igazodik az Európai Unióhoz.

Elsősorban Magyarország versenyképességét kellett javítani, hogy versenyben tudjunk maradni a többi országgal. Olyan szabályozási rendszert kell kialakítani ami a magyar gazdáknak egyértelmű, könnyen követhető. Ahhoz hogy a támogatásokat igénybe lehessen venni egy egyszerű, könnyen nyomon követhető rendszert kell kidolgozni.

Előtérbe kell helyezni a kutatásokat, a precíziós gazdálkodást.

Minden ország azért küzd, hogy a számára legjobb feltételek legyenek érvényben. Ha például Magyarország egy már fejlettebb állapotból „indul neki” a Közös Agrárpolitikának nyilván kisebb mértékű támogatással is el lehetne érni nagyobb fejlődést.

Ahhoz, hogy megfelelően ki tudjuk használni az Európai Unió által nyújtott pozitívumokat nekünk is lépést kell tartani és ehhez elengedhetetlen a fiatalok hozzáállása, a generációs megújulás, az hogy minél jobban ki tudjuk használni a nyújtott támogatásokat, ám a válaszadók alapján itt még van hová fejlődünk. Be kell látnunk, hogy a technikai vívmányokat igenis használni kell, hogy a pályázati feltételek bár nem egyszerűek és sok munkával jár ezek betartása, mégis ezek azok amik a mozgatórugóját képezik a fejlődésnek.

6. IRODALOMJEGYZÉK

- a NAK munkatársai. (2023). *Közös Agrárpolitika 2023-2027*. Budapest: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.
- agriculture.ec.europa.eu*. (dátum nélkül.). Forrás: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_hu
- AKI. (2006). *A KAP reform várható hatásai a mezőgazdasági üzemek termelésére és a földhasználati viszonyokra*. Budapest: AKI.
- ec.europa.eu*. (2022). Forrás: http://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hu
- Eur-lex*. (2022). Forrás: http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/agricultural_policy.html
- Halmi, P. (2007). *Az Európai Unió agrárrendszere*. Mezőgazda Kiadó.
- Halmi, P. (2020). *A Közös Agrárpolitika rendszere*. Budapest: Dialóg Campus.
- Halmos B., Á. (2020. Február 27). *magyarmezogazdasag*. Forrás: <https://magyarmezogazdasag.hu/2020/02/27/kap-egyszerubb-biztos-nem-lesz>
- Hamza, E. (2022). A generációváltás akadályai és ösztönzői a magyar mezőgazdaságban. *Gazdaság*.
- Horváth, D., & Gyenes, A. (2022. Február 28). *A KAP stratégiai terv főbb elemei*. Gödöllő, Magyarország.
- Jámbor, A., & Mizik, T. (2016). *Bevezetés a közös agrárpolitikába*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jámbor, A. (2012). Magyar érdekek a közös agrárpolitika jövőjében. *GAZDÁLKODÁS*.
- Magyarország Kormánya. (2022). *Magyarország KAP Stratégiai Terve (2023-2027)*.
- Nábrádi, A., Bárány, L., & Tobak, J. (2016). Generációváltás a családi tulajdonú vállalkozásokban ... *Gazdálkodás*.
- Pete, N. (dátum nélkül.). *A magyar mezőgazdaság és az Európai Unió*. Budapest: Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma.
- Szerletics, Á. (2020). *A közös agrárpolitika közvetlen támogatásainak regionális gazdasági hatásai*.
- Törőné Dunay, A. (2012). A közös agrárpolitika reformja - új lehetőség a felzárkózásra? *Gazdálkodás*.

NYILATKOZAT

Alulírott László-Varga Noémi Teréz, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Georgikon Campus, vidékfejlesztési agrármérnök szak levelező tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem.

Hozzájárulok ahhoz, hogy Szakdolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Füle, 2023. április 26.

aláírás

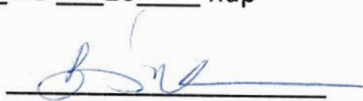
NYILATKOZAT

László-Varga Noémi VAM BSc levelező tagozatos hallgató (Neptun kód: V7B2YW) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a Szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Szakdolgozatot záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év április hó 20 nap

Dr. Bánhegyi Gabriella egyetemi docens
belső konzulens